

Ս Ե Ղ Ա Ն Ն Ե Ր Ը ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

1. — Նահապետներու ժամանակ.

Կայէն և Աբել սեղան մը կանգնեցին՝ իրենց ընծաները մատուցանելու համար Աստուծոյ: Բայց Սուրբ Դիրքի յիշատակած առաջին սեղանը եղաւ այն՝ զոր կանգնեց նոյ՝ առաջինն զուրս ելլելէն յետոյ. «Եւ նոյ սեղան մը շինեց Տիրոջը... ու սեղանին վրայ ողջակէզներ մատուցեց» (Ծնդ. Բ. 20): Արբանյամ յիշատակի սեղաններ կանգնեց Սուրբէմի մէջ՝ Բեթէլի մօտ՝ և Մամբրէի հովիտին մէջ (Ծնդ. ԺԲ. 7-8, ԺԳ. 4, 18): Յետոյ սեղան մըն ալ շինեց Մորիա լեռան վրայ՝ զոհելու համար իր որդին Իսահակը (Ծնդ. ԻԲ. 9-13): Սեղան մը շինեց նաև Բերսաբէի մէջ (Ծնդ. ԻԶ. 25): Յակոբ ալ սեղաններ կանգնեց Բեթէլի (Ծնդ. ԻԲ. 18, ԼԵ. 14) և Բերսաբէի մէջ (Ծնդ. ԽԶ. 1):

Այս սոսկ նախնական սեղանները շինուած էին հողէ և կամ խոտի զուգձերէ:

Մասնաւոր չէ որ Յոյներն ու Հռոմայեցիներն ալ ի հնումն այսպէս հողէ սեղաններ կը շինէին:

2. — Մովսիսական օրէնքի պահովները այս մասին.

Աստուած ընդհանուր կանոններ տուաւ Մովսէսի՝ սեղաններու վերաբերմամբ. «Ինծի հողէ սեղան մը շինես, ու անոր վրայ քու խաղաղութեան զոհերդ և ոչխարներդ ու արջառներդ մատուցանես... Եւ եթէ ինծի քարէ սեղան շինելու ըլլաս՝ կոփածոյ քարէ շինես» (Ելք Ի. 24-26): Կ'երևի թէ երբայեցիք մասնաւոր յաջողակութիւն ունէին սեղաններ շինելու ամէն ուր որ ուզէին փառաւորել Ենովան՝ ելից Դիրքի սա խօսքին համաձայն. «Պիտի դամ քեզի ամէն տեղ՝ ուր որ իմ առնունս յիշել կուտամ» (Ելք Ի. 24), այսինքն այն տեղերը՝ ուր յայտնապէս պի-

տի հրամայեմ պաշտամունք կատարել ինձ: Այսպէս Հրեաները սեղաններ կանգնելով պիտի յաւերժացնէին Աստուծոյ մէկ գերբնական յայտնութեան կամ անկէ իրենց ընդունած ու է մէկ բարիքին յիշատակը: Գերազ լեռան վրայ, ուր տեղի ունեցաւ օրինապահներու օրհնութեան և օրինադանցներու անէծքի փառահեղ տեսարանը, Յեսու անտաշ քարէ սեղան մը կանգնեց (Յես. Բ. 30-31): Նման սեղան մը կանգնեց նաև Գեղէն Ներքայի մէջ՝ Ենովայի հրեշտակը իրեն երևանալէն յետոյ (Դատ. Զ. 24, 26, 28): Յեսու սեղան մը կանգնեց դարձեալ Սուրբէմի մէջ. «Մեծ քար մը առաւ ու Տիրոջ սրբարանին քով եղած բեւեկներին տակը կանգնեց, ապա ըսաւ բոլոր ժողովուրդին. ահա՛ այս քարը վկայ թող ըլլայ ձեզ, վասնորի ասիկա Տիրոջ ձեզի հետ խօսած բոլոր խօսքերը լսեց այսօր» (Յես. ԻԳ. 26-27): Յաղթելու համար փղշտացիներուն՝ Սամուէլ Մասփայի մէջ «կաթնկեր զառնուկ մը առաւ ու ամբողջութեամբ Տիրոջ ողջակէզ ըրաւ» (Ա. Թագ. Ի. 9), յետոյ սեղան մը շինեց իր հայրենիքին՝ Ռամայի մէջ, ուր կը դատէր Իսրայէլը (Ա. Թագ. Ի. 17): Սաուդ ալ սեղան մը կանգնեց՝ Մաքմասի մէջ Փղշտացուց զէմ տարած յաղթանակէն յետոյ (Ա. Թագ. ԺԳ. 35):

Վկայութեան Խորանը շինուելէն վերջ հրամայած էր Աստուած որ բոլոր կենդանիները զինուին նոյն Խորանի զրան տուղե (Դեւտ. ԺԷ. 3-5): Բայց այս օրէնքը թուլացաւ՝ քառասուն տարի յետոյ Իսրայէլացուց Աւետեաց երկիրը մօտ ժամանակ: Բայց Աստուած վերահաստատեց այս հին օրէնքը, և Դադի և Ռուբէնի և Մանասէի անդրորդանանան ցեղերը հսկայ սեղան մը կանգնեցին Յորդանանի յայտնկոյսը՝ Վկայութեան Խորանի առջևի սեղանին ձեւով (Յես. ԻԲ. 9-34): Տարակոյս չկայ թէ քանի մը դար վերջ, երբ շինուեցաւ Տաճարը, երուսաղէմ միայն եղաւ զոհագործութեանց վայրը. «Զոյռ իջիր, չըլլայ որ ամէն տեսած տեղդ ողջակէզներդ մատուցանես, այլ պիտի մատուցանես այն տեղ, զոր քու Աստուածդ պիտի ընտրէ քու ցեղերէդ մէկուն մէջ» (Բ. 0-րէնք ԺԲ. 13-14): Բայց այս խօսքերը արգելք չէին եղած պատահական ու ժա-

մանակաւոր սեղաններ կանդնուելուն: Սուրբ Գիրքի մէկ էջին մէջ միայն խօսքը կ'ըլլայ միակ սեղանի մը, այն ալ հեթանոս թագաւորի մը՝ Սենեքերիմի բերնով, որ զուրկ էր հրէական սովորութեանց մասին լիակատար տեղեկութիւններէ (Բ. Մնաց. 13. 12): Գարաւնի մէջ, ուր էր վերկայութեան Խորանը, Տապանակին ներուսաղէմ փոխադրուելէն յետոյ, Գաւթի հրամանով շարունակեցին զոհեր մատուցանել Ողջակէզի Սեղանին վրայ (Բ. Մնաց. ԺԶ. 39-40, ԻԱ. 29): Գաւթի որդին Սողոմոն՝ դարձեալ նոյն տեղը հազար ողջակէզ զոհեց (Գ. Թագ. Գ. 4): Ասա եւ Յովսափատ թագաւորները բարձունքներու վրայ ի պատիւ Եհովայի շինուած սեղանները խափանելու աստիճան առաջ չտարին իրենց բարեկարգական փորձերը (Գ. Թագ. ԺԵ. 14, ԻԲ. 44): Զանոնք խափանելու համար հարկ էր սպասել մինչեւ եղեկիայի եւ Յովսիայի ժամանակները (Գ. Թագ. ԺԶ. 4, ԻԳ. 4-24): Եւ սակայն աւստրոյ բայց ոչ հակառակ Օրէնքին կանգնուած այս սեղանները քիչ յետոյ վերջստին գործածուիլ սկսան. «Օրէնքէ դուրս այս սեղանները իրենց առժամանակեայ ու պատահական հանգամանքով լաւապէս երեւան կը բերէին նկարագիրը Եհովայէն հաստատուած Ողջակէզի եւ Խնկոց սեղաններուն՝ իբրեւ էական տարրերը պաշտամունքին» (*):

3. — Ողջակէզի Սեղանը.

ա) Վկայութեան խորանին առջեւ. — Խորանարդ ձեւ մը ունէր անիկա, աքաւիայի փայտէ շինուած, 1.50 մէդր բարձրութեամբ եւ 2.50 մէդր երկայնութեամբ ու նոյնքան լայնքով, եւ զուրսի կողմէն ծածկուած էր պղինձէ պատեանով մը: Վերնամասի չորս անկիւնները կային չորս եղջիւրներ, նման անոնց՝ որ մինչեւ ցայսօր կը տեսնուին հեթանոսական սեղաններու վրայ: Բացի կանխամտածեալ մարդասպանութեան պարագայէ՝ անբռնաբարելի կը համարուէր նա՝ որ յաջողէր բռնել սեղանի այս եղջիւրներէն: Ատոնց քով կային պը-

ղինձէ չորս օղակներ, որոնցմէ կ'անցնէին սեղանը կրելու յատկացուած ձողերը:

Հակառակ իր անունին՝ Ողջակէզի Սեղանը կը ծառայէր նաեւ ամէն տեսակ անարիւն զոհերու, բացի խնկարկութենէ: Անոր վրայ առաւօտ երեկոյ անխափան ողջակէզ մը կը մատուցուէր իբրեւ պաշտօնական զոհ:

Քահանաներու նման՝ ողջակէզն ալ կը նուիրադործուէր սուրբ իւղի օծումով ու մեղքի համար զենուած զոհի արեան սըրսկումով:

բ) Սողոմոնի Տաճարին առջեւ. — Իր մետաղէ պատեանին պատճառաւ ողջակէզի սեղանը սովորաբար կը կոչուէր Պղինձե Սեղան, ու կը բարձրանար Տաճարի սրահին առջեւ, քահանաներու գաւթին մէջտեղ (Յովէլ Բ. 17), այն ժայռին վրայ՝ որ կը գտնուի այսօր Օմարի մզկիթի զմբէթին ներքեւ: Աւելի մեծ տարածութիւն մը ունէր ան քան Վկայութեան Խորանին ժամանակ. մօտաւորապէս 10 մէդր երկայն, նոյնքան լայն եւ 5 մէդր բարձր (Բ. Մնաց. Գ. 1): Թաւմուտի վկայութեան համաձայն՝ երեք շարքի վրայ շինուած աստիճաններով կը բարձրանային անոր: Ասա թագաւոր նորոգեց Ողջակէզի Սեղանը (Բ. Մնաց. ԺԵ. 8): Աքաղ պղծեց ու մէկ կողմ նետեց զայն, ու անոր տեղ դրաւ հեթանոսական ձեւով ուրիշ սեղան մը. ապա Եղեկիա իր առաջնուան տեղը դարձուց զայն (Գ. Թագ. ԺԶ. 10-15): Մանասէ ամբարիշտ թագաւորն ալ պղծեց սեղանը, բայց նորէն իր տեղը հաստատեց յետոյ:

գ) Զոռաբաբելի Տաճարին առջեւ. — Այստեղ ալ Ողջակէզի Սեղանը ունեցաւ միեւնոյն մեծութիւնը ինչ որ ունէր գերութենէն առաջ: Ապա, Նեեմիայի ժամանակ, մոռացութեան մատնուեցաւ անիկա, երբ քահանաները իրենց ապրուստը ճարելու համար ստիպուեցան զիւղերը ցրուիլ: Միևնոյնը եղաւ դարձեալ՝ երբ պարսիկ զօրապետը Բաղաս ամբողջ եօթը տարի տուրք դրաւ ամէն մէկ զոհի վրայ (Յովսեպոս, Հնիս. Թ. Գիրք Է. 1): Սուրբ թագաւորը Անաիոքոս Գ. Եպիփան պղծեց սեղանը ու անոր տեղ, քիչ մը հեռու, ուրիշ սեղան մը դրաւ, որուն վրայ՝ ըստ Յովսեպոսի՝ խողեր զենեցին (Հնիս. ԺԲ. Գիրք Ե. 4): Եւ զա Մակարէ կիսովին քայ-

(*) Dictionnaire de la Bible, Autel բառին տակ, տիւնակ 1267-1268:

քայուած վիճակի մէջ գտաւ Սեղանը ու նորէն շինեց զայն (Ա. Մակ. Դ. 47, 57), ու անոր հանդիսաւոր նաւակաւորքը կատարեց Քաղեւ ամսուն քսաներորդ օրը... Նոյն այն օրը՝ երբ Տաճարը պղծուած էր Անտիոքոսի ձեռքով (Հնիս. ԺԲ. Գիրք է. 6.): Այնուհետեւ ամէն տարի Տաճարի նաւակաւորքին հետ կատարեցին նաեւ Սեղանին նաւակաւորքը (Ա. Մակ. Դ. 56, 59): Յուդա Մակարէի սեղանը, կ'ըսէ Յովսէպոս, ունէր 25 մէդր երկայնութիւն, 25 մէդր լայնք եւ 7.50 մէդր բարձրութիւն:

Դալով Հերովդէսի Տաճարի Ողջակէզի Սեղանին՝ պէտք է երեւակայել զայն այնքան փառահեղ, որքան էր Սողոմոնի Տաճարին սեղանը:

4. — Խնկոց Սեղանը.

Մովսիսական էր թէև ասոր ծագումը, սակայն կը թուի թէ յետնագոյն էր Սըրբութեան մէջ դրուած միւս առարկաներէն: Անոր մեծութիւնը համեմատաբար աւելի ամփոփ էր (զրեթէ 0,50 մէդր լայն եւ երկայն եւ 1 մէդր բարձր), ու շինուած էր նոյնպէս աքաթայի փայտէ եւ պատեւնաւորուած էր ոսկիով, այդ պատճառաւ կը կոչուէր Ոսկի Սեղան (Եւք. ԼԺ. 38), եւ եղջիրներ ունէր նոյնպէս վերին չորս անկիւնները, որոնք զայն փոխադրելու կը ծառայէին:

Խնկոց Սեղանը դրուած էր Սըրբութեան մէջ՝ մօտիկը Սըրբութիւն Սըրբոցը ծածկող վարագոյրին: Ան զեւեղուած ըլլալուն Ուխտի Տաղանակին ու Քաւութեան ճիշդ դիմացը՝ արժանացած էր կոչուելու Հանդերձանաց Սեղան (Ղեւտ. Դ. 18) կամ Սեղան յանդիման Տեառն:

Սողոմոնի ժամանակ մայրփայտէ շինուած էր Խնկոց Սեղանը, որուն վրայ առաւօտ երեկոյ անխափան խունկ կը ծըխուէր (Եւք. Լ. 7-8), ու տարին անգամ մը, Քաւութեան տօնին օրը, հանդիսաւորապէս կը սըրուէր (Ղեւտ. ԺԶ. 14-19):

Խնկոց Սեղանին առջև կեցած էր Զաքարիա՝ երբ Դարբիէլ հրեշտակապետ երեւցաւ իրեն ու աւետեց Յովհաննէս Մըկըրտչի ծնունդը (Ղուկ. Ա. 9):

5. — Հերանուական սեղաններ.

Յիշենք նախաւառջ անոնք՝ զորս Երրայեցիք իրենց ձեռքով կանգնեցին: Սինայի անապատին մէջ, յիշելով անշուշտ եղիպտոսի Ապիս կովը, սեղան մը կանգնեցին Ոսկիէ հորթին (Եւք. ԼԲ. 5): Ապա՝ չկրնալով յաղթել իրենց բուն միտումներուն՝ սեղաններ կանգնեցին Բահաղին՝ Դատաւորներու ժամանակ, ինչպէս նաեւ Խարայէլի եւ Յուդայի Թագաւորներու օրով, բացառութեամբ քանի մը բարեպաշտ Թագաւորներու (Դատ. Զ. 25-28, Դ. Թագ. ԺԶ. 32, Դ. Թագ. Ժ. 18, 24, ԺԱ. 18, ԻԱ. 3, ԻԳ. 4-5, 8, Բ. Մնաց. ԻԳ. 17, ԼԳ. 3, 15): Աստարովթ (= Աստարատէ) ալ Բահաղի նման իր սեղաններն ունեցաւ (Դատ. Բ. 13, Ա. Թագ. է. 4 եւ այլն): Նոյնպէս Ամոնացիներու չաստուածը Մողոք եւ Մովաբացիներու չաստուածը Քամովս մերթ ընդ մերթ պաշտուեցան Երրայեցիներէն (Ղեւտ. ԺԸ. 21, Ի. 2-5, Դ. Թագ. ԺԱ. 5-7 եւ այլն): Մանասէ հեթանոսական սեղաններով լեցուց Տաճարը եւ Աքագ՝ Երուսաղէմը եւ Յուդայի քաղաքները (Դ. Թագ. ԻԱ. 5, Բ. Մնաց. ԻԸ. 24-25): Երեմիա մարգարէ կ'ըսէ՝ թէ իր ժամանակ Երուսաղէմ իր փողոցներու թիւին հաւասար հեթանոսական սեղաններ ունէր (Երեմ. ԺԱ. 13):

Սիւրիոյ Անտիոքոս Դ. Եպիփան Թագաւորին հալածանքներուն ժամանակ Յուդայի բոլոր քաղաքներուն մէջ չափազանց բազմացան հեթանոսական սեղանները: Այդ սեղաններուն իրբեւ՝ զոհ կ'ընծայէին խոզեր ու մովսիսական օրէնքով պիղծ համարուած ուրիշ կենդանիներ:

Հայացուց՝ Մ. Ե. Ն.

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ԽՕՍԳ

Ինչ որ անհասը նուիրական կը դարձնէ ամբողջ աշխարհի համար, ինչ որ անոր ազատփունն ու իրաւունքը կը շինէ, մտածումն է այն, հոգին է այն, այն գերազանց խոյոյրը (essence), որ անսահման արժիք մը կուսայ ամենեւնի դիւրաբան անօրին: